

เยี่ยมยาม...เบิ่งหีบห่อลาว

Visit... Looking for Laos Packaging

สุพิศ เสียงก้อน¹

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้กล่าวถึงการเยี่ยมเยือนประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสังเกตการใช้หีบห่อของลาวในเส้นทางท่องเที่ยว 3 เมืองสำคัญได้แก่ หลวงพระบาง วังเวียง และเวียงจันทน์ เป็นการเดินทางจากตอนเหนือสู่ตอนกลางของประเทศ พบว่าหีบห่อที่ใช้มีความแตกต่างกันตามลักษณะภูมิประเทศ ความเป็นอยู่ ทรัพยากรและความเจริญเติบโตของเมือง เริ่มสำรวจเมืองแรกที่หลวงพระบางซึ่งอยู่ทางตอนเหนือ มีภูมิประเทศคล้ายแหลม มีแม่น้ำโขงและแม่น้ำคานขนาบสองด้าน ทำให้มีความอุดมสมบูรณ์ของพืชพรรณและอาหาร อากาศและผู้คนคล้ายภาคเหนือของไทย และเนื่องจากหลวงพระบางเป็นเมืองมรดกโลกทางวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นเมือง “อนุรักษ์ความเก่าแก่ดั้งเดิมไว้ได้ดีที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ทำให้มีแนวคิดเชิงอนุรักษ์รวมถึงการใช้หีบห่อ เน้นการใช้หีบห่อจากวัสดุธรรมชาติประเภทใบตองและไม้ไผ่ ภายใต้รูปแบบที่สวยงาม และเป็นเอกลักษณ์แบบหลวงพระบาง ในขณะที่การเดินทางเข้าสู่เมืองที่สองคือวังเวียง เมืองท่องเที่ยวเชิงกิจกรรมผจญภัย ที่มีทั้งภูเขาและแม่น้ำของไหลผ่าน พบการใช้หีบห่อจากวัสดุธรรมชาติสำหรับของป่าและผลิตภัณฑ์จากแม่น้ำ ที่ส่วนใหญ่ทำจากไม้ไผ่ รูปแบบสวยงามตามภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งสองเมืองยังคงเลือกใช้หีบห่อจากวัสดุธรรมชาติโดยการห่อ ผูกมัดรัดร้อยรองรับ บรรจุและเสียบหีบห่อ ถึงแม้การใช้หีบห่อจะแตกต่างจากเมืองที่สามเวียงจันทน์ที่เป็นเมืองหลวง อยู่ติดแม่น้ำโขงและจังหวัดหนองคาย ซึ่งหีบห่อที่พบเห็นส่วนใหญ่ผลิตและบรรจุในระบบอุตสาหกรรม ใช้วัสดุหีบห่อประเภทพลาสติก แก้ว และโลหะ จากการพบเห็นจึงพอสรุปได้ว่า หีบห่อที่พบเห็นทั้งหมดได้ทำหน้าที่ของหีบห่อโดยสมบูรณ์นั่นคือ 1.มีการเชื่อมต่อประโยชน์ต่อการใช้สอยและคุ้มครองป้องกัน 2.ให้การเก็บรักษาสิ่งทีบรรจุภายใน 3.สะดวกในการขนส่ง และ 4.มีผลต่อการจำหน่าย แต่ที่สร้างความโดดเด่นนั่นคือหีบห่อจากวัสดุธรรมชาติได้ทำหน้าที่ที่มากกว่าคือให้ความสวยงามตามแบบศิลปะของท้องถิ่นนั้นๆ ทำให้เห็นซึ่งวัฒนธรรมของท้องถิ่น เป็นส่วนสร้างแรงดึงดูดนักท่องเที่ยว ส่งผลดีทางการตลาด และเป็นผู้อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไปด้วยในขณะเดียวกัน เป็นแนวทางที่น่าสนใจสำหรับการนำไปใช้ในการหีบห่อที่ต้องการสร้างความน่าสนใจอย่างมีเอกลักษณ์

¹ ผศ., อาจารย์ประจำ สาขานานาชาติ ศิลป คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Abstract

This article discusses the visit to the Lao People's Democratic Republic. And observe the use of Laos in the tourist routes. 3 major cities are Luang Prabang, Vang Vieng and Vientiane. A trip from the north to the middle of the country. It was found that the packages used were different in terms of terrain, livelihood, resources and growth of the city. Explore the first city in Luang Prabang in the north. The landscape is similar. There are two sides of the river and the river. There are plenty of vegetation and food. And people like Northern Thailand. Because Luang Prabang is a cultural heritage city as a city. "Preserving traditional heritage best in Southeast Asia" provides ecological concepts, including packaging. Highlight the use of natural bamboo and banana packages. Under the beautiful model. And is unique Luang Prabang. While traveling to the second city is Vang Vieng. Adventure Travel Town The mountains and rivers flow through. The use of natural materials for wildlife and river products. Most of the bamboo. Beautiful style according to local wisdom. The two cities continue to use packages of natural materials by wrapping them. Tighten the straps and clamps. Although the use of packages is different from the third city, Vientiane capital. Located on the Mekong and Nong Khai. Most of the packages are manufactured and packed in industrial systems. Use of plastic, glass and metal packaging materials from the sight so it is concluded that. All packages are fully packaged. 1. It is beneficial to use and protect. 2. Keep the contents inside. 3. The transportation and 4. Affect the distribution. But the most distinctive feature is the natural material package that serves more than the beauty of the local art. See the local culture. It is a tourist attraction. Good marketing. It is also a conservationist. It is an attractive approach for packaging applications that need to be unique.

“เยี่ยมยาม...เบิ่งหีบห่อลาว” เป็นการกล่าวถึงการเดินทางท่องเที่ยว ที่นอกจากจะได้รับ ความสนุกสนานเพลิดเพลินแล้ว ยังเป็นการเปิดโลกทัศน์กับสิ่งใหม่ ๆ ให้ผ่านเข้ามา ได้รู้ได้เห็น ในเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะในสิ่งที่เราสนใจ การได้มีโอกาสเดินทางมาท่องเที่ยวยังประเทศ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประเทศเพื่อนบ้านของไทย มีภูมิประเทศและภูมิอากาศ ใกล้เคียงกับประเทศไทย รวมถึงศิลปวัฒนธรรมความเป็นอยู่ก็ใกล้เคียงกันหลายด้าน ติดตาม สังเกตการใช้หีบห่อของลาว เป็นสิ่งที่จะเกิดขึ้นไปพร้อม ๆ กับการเดินทางในครั้งนี้

ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวหรือที่นิยมเรียกอย่างย่อว่า “สปป.ลาว” นั้นเป็นประเทศในกลุ่มอาเซียนที่ภูมิประเทศไม่มีด้านใดติดทะเลเลย โดยมีทิศเหนือติดกับประเทศจีน

ทิศตะวันออกติดกับประเทศเวียดนาม ทิศใต้ติดกับประเทศไทยและประเทศกัมพูชา และทิศตะวันตกติดกับประเทศไทยและประเทศพม่า โดยมีแม่น้ำหลายสายไหลผ่าน แม่น้ำสายสำคัญ ได้แก่แม่น้ำโขงไหลผ่านจากทางตอนเหนือลงมาถึงตอนใต้ของประเทศ

ภาพที่ 1 : อาณาเขตประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
(ที่มา : <http://luangprabangtour.com> พ.ศ.2560)

ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวนั้นมีการแบ่งประเทศออกเป็น 3 ส่วน คือ ลาวเหนือ ลาวกลาง และลาวใต้ ลาวเหนือในอดีตคืออาณาจักรหลวงพระบาง ลาวกลางคือ เวียงจันทน์ และลาวใต้คือเมืองจำปาสัก (ศรัณย์ บุญประเสริฐ, 2548,11) ซึ่งในอดีตทั้งหมดคือ อาณาจักรล้านช้างแต่แตกออกจากกันในพ.ศ.2238 โดยทั้งสามพื้นดินมีศิลปวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกันและยังคงเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นดินไว้ได้เป็นอย่างดี

การเดินทางเชื่อมเยือนประเทศลาวเกิดขึ้นในช่วงเทศกาลเข้าพรรษาของปี 2559 ซึ่งอยู่ใน ช่วงหน้าฝนเช่นเดียวกับประเทศไทย เป้าหมายของการเดินทางครั้งนี้ผ่านเมืองสำคัญและเป็นเมือง ท่องเที่ยวสามเมืองได้แก่ หลวงพระบาง เวียงเวียง และเวียงจันทน์ เสมือนเดินทางจากภาคเหนือลงสู่ ภาคกลางของประเทศลาว

ภาพที่ 2 : เส้นทางหลวงพระบาง-เวียงเวียง-เวียงจันทน์
(ที่มา : <http://www.weekendhobby.com> พ.ศ.2560)

เส้นทางเริ่มต้นขึ้นที่หลวงพระบาง ซึ่งในอดีตเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรล้านช้าง เดิมชื่อ “เมืองเชียงคอง-เชียงทอง” หรือในเวลาต่อมาคือ “เมืองศรีสัตนาคนหุตอุตมราชธานี” ได้เปลี่ยนชื่อเป็นหลวงพระบางในสมัยพระเจ้าวิสุทราช (พ.ศ.2043-2063) และเมื่อได้อาราธนาพระบางมายังเมืองเชียงคอง-เชียงทอง มาประดิษฐานในพระอุโบสถวัดวิชุนส์ทาทาฮาม(วัดวิสุทศรีธรรม) จึงได้เปลี่ยนชื่อเมืองเป็น “หลวงพระบาง” แต่นั้นมา

เข้านี้ที่...หลวงพระบาง

หลวงพระบางเมืองที่นักท่องเที่ยวทั่วโลกให้ความสนใจและใฝ่ฝันจะมาเยือน เมืองด้วยเป็นเมืองที่มีเสน่ห์ในหลาย ๆ ด้านประกอบกับในปี พ.ศ.2538 หลวงพระบางได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นเมือง “อนุรักษ์ความเก่าแก่ดั้งเดิมไว้ได้ดีที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” (The best preserved city in South-East Asia) โดยองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก (UNESCO) สิ่งที่พบเห็นและเป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวในหลวงพระบางนอกจากอาคารบ้านเรือนในสไตล์โคโลเนียลที่ได้รับอิทธิพลตะวันตกจากครั้งที่ตกเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส ซึ่งจะพบเห็นได้จากอาคารตึกแถวรูปทรงเก่าแก่ทำประตูด้วยสีฟ้าสด สีเขียว กระจกอลมด้วยแผ่นไม้ฉลุเป็นแถวตลอดริมถนนพบเห็นได้ทั่วไป แล้วยังพบว่าบ้าน วัด วัง และวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมก็ได้รับการอนุรักษ์ไว้ได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 3 : อาคารแบบสไตล์โคโลเนียล ในหลวงพระบาง

การอนุรักษ์ไว้ทางด้านศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนหลวงพระบางเองที่มีศาสนาพุทธเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและยังคงรักษาวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ไว้ได้โดยไม่มีเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสตะวันตก ดังที่จะเห็นได้จากการเข้าวัดทำบุญในวันสำคัญต่าง ๆ เป็นประจำ และกิจกรรมที่เป็นจุดสนใจของชาวต่างชาติก็ได้แก่ การตักบาตรในเวลาเช้าตรู่ที่เรียกกันว่า “ตักบาตรข้าวเหนียว” จะมีขึ้นให้เห็นเป็นประจำทุกวันทั้งบริเวณวัดเชียงทอง ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่ของหลวงพระบางและบนถนนหลายสายในหลวงพระบาง การแต่งกายของผู้มาตักบาตรก็ได้รับการอนุรักษ์ไว้เป็นอย่างดีโดยให้ผู้หญิงนุ่งซิ่นมีสไบพาดไหล่ ส่วนผู้ชายนุ่งกางเกงขายาวและมีผ้าพาดเช่นกัน ทำให้เห็นถึงชีวิตเรียบง่าย การคงอยู่แบบดั้งเดิม

ภาพที่ 4 : ตักบาตรข้าวเหนียวที่วัดเสด็จ หลวงพระบาง

ในด้านภูมิประเทศเมืองหลวงพระบางมีลักษณะคล้ายแหลมยื่นออกไป มีแม่น้ำสองสาย วนรอบได้แก่แม่น้ำโขงทางทิศตะวันตกและแม่น้ำคานทางทิศตะวันออก ทำให้เป็นเมืองที่มีข้าวปลาอุดมสมบูรณ์ มีอากาศเย็นสบายคล้ายภาคเหนือของประเทศไทยที่มีอาณาเขตติดกัน วิถีชีวิตก็เรียบง่าย ความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมมีให้เห็นชินตาดังจะเห็นได้จากตลาดเช้า ที่มีของพื้นบ้านผัก ปลา อาหารต่างๆมาจำหน่าย เป็นสถานที่ที่จะได้เห็นวิถีชีวิตการอยู่การกินรวมถึงการใช้หีบห่อในรูปแบบต่าง ๆ ภาพรวมทั่วไปของตลาดก็คล้ายกับตลาดในต่างจังหวัดของเมืองไทย แต่เปิดขายเฉพาะช่วงเช้าตรู่ สินค้าส่วนใหญ่เป็นของพื้นบ้าน ได้แก่อาหารพื้นบ้าน ผักต่าง ๆ อาหารแปรรูปแบบพื้นบ้าน อาหารเช้า และเครื่องใช้ในชีวิตรประจำวัน นอกจากนี้ยังพบเห็นร้านค้าตามถนนสายต่างๆที่ขายอาหารเช้าแบบหลวงพระบาง เปิดให้ผู้คนได้แวะมาซื้อหาก่อนไปปฏิบัติภารกิจประจำวัน

ภาพที่ 5 : ตลาดเช้าหลวงพระบาง

ภาพที่ 6 : อาหารเช้าแบบหลวงพระบาง บริเวณร้านค้าริมถนน

วิถีชีวิตของชาวหลวงพระบางมีพื้นฐานมาจากสังคมเกษตรกรรม มีความเป็นอยู่เรียบง่าย ภายใต้ศิลปวัฒนธรรมในรูปแบบเฉพาะของตนเอง จากการสังเกตหีบห่อในกลุ่มอาหารที่จะพบได้ โดยทั่วไป สามารถจำแนกหีบห่อได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่แบบพื้นบ้านที่ใช้วัสดุธรรมชาติและแบบสมัยใหม่ที่ใช้วัสดุที่ผลิตขึ้นในระบบอุตสาหกรรม ในฐานะที่หลวงพระบางเป็นเมืองอนุรักษ์ความเป็นดั้งเดิม หีบห่อจากวัสดุธรรมชาติเป็นสิ่งที่น่าสนใจค้นหาไปถึงวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ พบเห็นการใช้วัสดุคล้าย ๆ กับเมืองไทยแต่มีรูปแบบแตกต่างออกไป วัสดุที่นิยมใช้มากสำหรับหีบห่อจากวัสดุธรรมชาติก็ได้แก่ ใบตองและไม้ไผ่ที่จักตอกแล้วใช้ในการมัด รัด ร้อย สีน้าเข้าด้วยกัน

1. หีบห่อจากใบตอง

จากการสำรวจในภาพรวมพบว่าใบตองสดจะถูกนำมาใช้ในการหีบห่ออาหารแปรรูปพื้นบ้านจำพวกแหนม หมูยอ ปลาต้ม โดยใช้ใบตองร่วมกับการใช้ตอกมัดบ้างก็ใช้หนังยางมัด บางครั้งก็พบการใช้ใบตองสดห่อขนมต่างๆเช่นเดียวกับเมืองไทยในรูปทรงที่คล้ายกันเป็นทรงสามเหลี่ยม ส่วนหีบห่อใบตองที่ต้องผ่านการึ่งจะใช้สำหรับห่ออาหารปรุงสุกทั้งอาหารคาวและหวาน

ภาพที่ 7 : หีบห่ออาหารแปรรูปแบบพื้นบ้าน ทำจากใบตองสด

ภาพที่ 8 : หีบห่ออาหารหนึ่งสุกพร้อมรับประทาน ทั้งคาวและหวาน

นอกจากนั้นยังพบว่าหีบห่อจากใบตองที่ผ่านการนึ่งทั้งที่พบเห็นในตลาดเช้าและร้านค้าริมถนน มีลักษณะรูปทรงหีบห่อแตกต่างกัน เป็นการแยกชนิดของอาหารจากรูปทรงของหีบห่อเพื่อการจดจำ จากการสอบถามและหาข้อมูลจากชาวหลวงพระบางพบว่า ในหีบห่อใบตองรูปทรงสี่เหลี่ยมมัดด้วยตอกนั้นเป็นอาหารควาใช้สำหรับข้าวเหนียวใส่ไส้เนื้อสัตว์ เช่น หมูดับ เรียกว่า “ข้าวต้มมัด” ส่วนหีบห่อรูปทรงสามเหลี่ยมเป็นของหวานที่มีลักษณะแป้งคล้ายกับขนมใส่ไส้ของไทย โดยไส้จะเป็นไส้เผือก ถั่วกวน หรือมะพร้าวกวนกับน้ำตาลอ้อย เรียกว่า “ข้าวต้มแกว” (สายสุริยาง, สัมภาษณ์ : 2560) ทำให้นึกถึงหีบห่ออาหารที่ทำด้วยใบตองในเมืองไทย ที่เรียกกันว่า “ข้าวต้มมัด” มีชื่อเรียกเหมือนกันต่างกันที่อาหารบรรจุภายใน

ภาพที่ 9 : หีบห่อข้าวต้มแกวและข้าวต้มมัด

ภาพที่ 10 : อาหารที่บรรจุภายในข้าวต้มแกวและข้าวต้มมัด

2. หีบห่อจากไม้ไผ่

การใช้ไม้ไผ่ในการหีบห่อที่พบเห็นในตลาดเช้าหลวงพระบาง จะนิยมใช้ไม้ไผ่ในการมัด รั้ว ร้อยเสียบและหนีบ สินค้าจำพวกอาหาร หรือ บ้างก็สานเป็นรูปทรงแปลกตาใช้ในการบรรจุสิ่งของต่าง ๆ

ภาพที่ 11 : การใช้ตอกล้วยต้นสระระแห่นเป็นพวง

ภาพที่ 12 : ไม้ไผ่สานเป็นทรงบรรจุหมยเพื่อการจำหน่าย

ภาพที่ 13 : ไม้ไผ่สำหรับหีบปลาอย่าง

หากเดินทางไปยังจุดจำหน่ายสินค้าของฝากสำหรับนักท่องเที่ยวแล้วจะพบว่าการใช้ไม้ไผ่ในการหีบห่อ จะได้รับการพัฒนาและออกแบบให้มีรูปลักษณะและสีสันสวยงาม การคุ้มครองที่มีมากขึ้นดังที่พบได้จากร้านจำหน่ายของฝากของที่ระลึก แต่ยังคงเลือกที่จะใช้วัสดุธรรมชาติแสดงถึงความเป็นพื้นถิ่น

ภาพที่ 14 : หีบห่อสำหรับชาวประเภทต่างๆในร้านจำหน่ายของฝาก

3. หีบห่อจากวัสดุสังเคราะห์

การใช้วัสดุสังเคราะห์ที่พบเห็นทั่วไปส่วนใหญ่เป็นพลาสติกในลักษณะถุงและขวดแก้ว ที่ให้ความสะดวกสบายในการบรรจุเหมือนกับการใช้งานทั่วไปในประเทศไทย แต่การบรรจุทำขึ้นเองโดยผู้จำหน่ายและไม่ใช้เครื่องจักร

ภาพที่ 15-16 : การใช้ถุงพลาสติกในการหีบห่ออาหาร ในตลาดเช้าหลวงพระบาง

4. หีบห่อแบบผสมผสาน

ในบางสินค้าหีบห่อที่ใช้ก็จะมี การผสมผสานการใช้งานของวัสดุธรรมชาติและวัสดุสังเคราะห์เข้าด้วยกันได้อย่างลงตัวสวยงาม นั่นก็เพราะวัสดุธรรมชาติไม่สามารถคุ้มครองป้องกันสินค้าภายในได้ดีและเก็บรักษาได้นานกว่าวัสดุสังเคราะห์ และในขณะเดียวกันก็ต้องการแสดงถึง

ความงดงามในศิลปะแบบหลวงพระบางและใช้วัสดุธรรมชาติที่มีในท้องถิ่น ทำให้ได้พบเห็นตัวอย่างของการใช้งานเช่นนี้สำหรับเหล้าพื้นเมืองหลวงพระบางที่มีชื่อเสียง ที่เรียกกันว่า “เหล้าลาว” (Lau Lao) หรือ (Laos Rice Whiskey) มีแหล่งผลิตที่หมู่บ้าน ช่างไห ตั้งอยู่ริมน้ำโขง ชาวบ้านมีอาชีพทอผ้า ทำเครื่องเงินและต้มเหล้าขาว เหล้าชนิดนี้มีสรรพคุณรักษาอาการปวดเมื่อย และเป็นยาชูกำลังบ้างก็ต้องร่วมกับเหล้าอสรพิษต่าง ๆ ในขวดแก้วแล้วห่อหุ้มด้วยไม้ไผ่สานสวยงามด้วยลวดลายแบบลาวหลวงพระบาง มีวางจำหน่ายเป็นของฝากของที่ระลึกจากหลวงพระบางในหมู่บ้านและแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ

ภาพที่ 17 : กรรมวิธีการต้มเหล้าลาว ที่หมู่บ้านช่างไห หลวงพระบาง

ภาพที่ 18-19 : หีบห่อเหล้าลาว

สรุป จากแนวทางการใช้หีบห่อทั้ง 4 รูปแบบข้างต้น ได้แก่ 1. หีบห่อจากใบตอง 2. หีบห่อจากไม้ไผ่ 3. หีบห่อจากวัสดุสังเคราะห์ และ 4. หีบห่อแบบผสมผสาน(วัสดุธรรมชาติและวัสดุสังเคราะห์) เราจะพบเห็นทั้ง 4 รูปแบบของหีบห่อในหลวงพระบาง โดยพบการใช้งานหีบห่อจากวัสดุธรรมชาติค่อนข้างมาก เนื่องด้วยวิถีชีวิตยังไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก ความอุดมสมบูรณ์ในวัตถุดิบก็ยังมีอยู่มาก ประกอบกับความพยายามในการอนุรักษ์ความเป็นเมืองเก่าแก่ วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมไว้ให้ได้มากที่สุด ทำให้หลวงพระบางยังคงเสน่ห์ในทุก ๆ ด้าน แต่ในอนาคตสำหรับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นให้ต้องปรับเปลี่ยนการใช้งานของวัสดุที่ใช้ในการหีบห่อไป ก็มีความคาดหวังว่าหลวงพระบางยังคงรักษากลิ่นอายของความงดงามตามแบบหลวงพระบางไว้ได้ เช่น ลวดลาย รูปทรงแบบดั้งเดิมบนวัสดุใหม่

หมอกบางจางๆที่...วังเวียง

การเดินทางเป้าหมายต่อไปคือ วังเวียง เป็นเมืองเล็ก ๆ ที่อยู่ในแขวงเวียงจันทน์ และอยู่ครึ่งทางระหว่างหลวงพระบางและเวียงจันทน์ ระยะทางประมาณ 210 กม.จากหลวงพระบางไปวังเวียง บรรยากาศรายรอบระหว่างการเดินทางส่วนใหญ่จะเป็นภูเขา สลับกับที่ราบบ้าง มีแม่น้ำขานานไปตามเส้นทางถนน อากาศเย็นสบาย วิถีชีวิตคนสวยงามจนได้รับการขนานนามว่า “สวิสเซอร์ลาว”

ภาพที่ 20 : บรรยากาศสองข้างทางระหว่างหลวงพระบาง-วังเวียง

วังเวียง เป็นเมืองที่นักท่องเที่ยวโดยเฉพาะชาวตะวันตก นิยมมาท่องเที่ยวเชิงกิจกรรมผจญภัย เพราะมีภูเขาหินปูนสูง-ต่ำสลับกันไป มีแม่น้ำสายสำคัญคือแม่น้ำของไหลผ่าน ทำให้มีกิจกรรมทางน้ำเกิดขึ้นหลายประเภท เช่น กิจกรรมล่องแก่ง ปายเรือแคนู-คายัก กิจกรรมไต่หน้าผา เหล่านี้เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยววัยหนุ่มสาว ภายใต้นิวเมืองบรรยากาศคล้ายถนนข้าวสารในเมืองไทย แต่ความจอบแน่นน้อยกว่า มีทั้งเกสต์เฮาส์ อินเทอร์เน็ตคาเฟ่ ร้านอาหาร ร้านกาแฟ ที่เปิดบริการยามค่ำคืน แต่ถึงกระนั้นยามเทศกาลงานบุญเช่นเทศกาลเข้าพรรษาก็ยังพบเห็นชาวบ้านที่พร้อมใจกันไปทำบุญเวียนเทียนที่วัด ในเมืองวังเวียงหีบห่อสินค้าที่ใช้ก็เหมือนกับเมืองทั่ว ๆ ไป เป็นสินค้าหีบห่อที่ผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรม ความน่าสนใจติดตามดูหีบห่อพบเห็นในหมู่บ้านบนภูเขาสูง

ซึ่งเป็นจุดพักสำหรับนักเดินทางระหว่างหลวงพระบาง-วังเวียง ที่มีลักษณะเป็นภูเขาสูง อากาศเย็น มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งผืนป่าและสัตว์ป่า

ภาพที่ 21 : ร้านค้าจุดพักการเดินทางระหว่างหลวงพระบาง-วังเวียง

บริเวณนี้มีหมวกป่าและสัตว์ป่าจำหน่ายได้อย่างเสรี มีหมวกรูปร่างแปลกตาให้เห็นมากมาย ซึ่งวัสดุที่ใช้ทำหมวกส่วนใหญ่ยังคงใช้ไม้ไผ่และใบตองที่หาได้ในพื้นที่ ใช้วิธีห่อ มัด รัด ร้อย และบรรจุ สะดวกในการนำพา ลักษณะสินค้าที่จำหน่ายก็ได้แก่สัตว์ป่าทั้งที่มีชีวิตและแปรรูปแล้ว อาทิ เช่น ไข่ใส่หมวกที่รัดกุมแต่ไม่มีมัดขิดให้อากาศผ่านเข้าออกได้โดยสะดวกทำจากไม้ไผ่สานห่างๆเป็นรูปทรงกระบอกมีฝาปิด การใช้ไม้ไผ่จักตอกนำมาใช้ร้อยเนื้อสัตว์แปรรูปหรือร้อยพืชผักป่าต่างๆ รวมถึงการใช้ใบตองที่หาได้ในป่าเป็นหมวกสำหรับผักพื้นบ้านป่า โดยคำนึงถึงทั้งการใช้งานจริงและการจัดหาวัสดุในการหีบห่อ

ภาพที่ 22-23 : หมวกจากไม้ไผ่สานสำหรับใส่ปุ๋ยเป็น

ภาพที่ 24 : ตอกร้อยเนื้อสัตว์ป่าแดดเดียวเป็นพวง

ภาพที่ 25 : ใบตองใช้เป็นหีบห่ออย่างง่าย สำหรับพืชผักต่าง ๆ

สรุป หีบห่อที่พบเห็นได้ที่วังเวียง มีความโดดเด่นน่าสนใจในรูปแบบหีบห่อจากวัสดุธรรมชาติ ที่เลือกวัสดุที่มีในท้องถิ่นนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสินค้าที่บรรจุ มีความเรียบง่ายแต่สวยงามตามแบบวังเวียง เมืองที่มีภูมิประเทศเป็นภูเขาและป่าไม้ การออกแบบเน้นประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก ทำให้เห็นถึงความสวยงามในเนื้อแท้ของวัสดุที่ใช้ทำหีบห่อ

เมืองหลวง...นครเวียงจันทน์

จากวังเวียงเมืองแห่งขุนเขาและสายน้ำ ระยะทางอีกราว 150 กม.เส้นทางราบเรียบกว่า ระยะทางจากวังเวียงไปยังเวียงจันทน์ สองข้างทางมีบ้านเรือนให้เห็นมากขึ้น จุดพักคนเดินทางดูจะเป็นเป้าหมายให้ได้เฝ้าติดตามมองหาหีบห่อแปลกตาจากที่เคยเห็น ซึ่งก็ไม่ผิดหวังจากการแวะจุดขายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของบ้านท่าเรือใต้ เมืองวังเวียง แขวงเวียงจันทน์ซึ่งมีผลผลิตจากแม่น้ำเป็นจำนวนมากได้แก่ปลาน้อยใหญ่ แปรรูปในลักษณะต่าง ๆ มีการใช้หีบห่อจากวัสดุธรรมชาติหลายรูปแบบผสมผสานกับการใช้หีบห่อจากวัสดุสังเคราะห์ซึ่งส่วนใหญ่เป็นถุงพลาสติก ในส่วนของวัสดุธรรมชาตินิยมใช้ไม้ไผ่ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งที่สานเป็นภาชนะขนาดพอเหมาะกับน้ำหนักที่ต้องการบรรจุสินค้า การใช้ตอกในการร้อยสินค้าเป็นพวง และการเสียบสินค้าเป็นชุดเข้าด้วยกัน ส่วนใหญ่ก็จะเป็นปลาหลากชนิดและขนาดต่าง ๆ ที่หาได้ในแม่น้ำ

ภาพที่ 26 : ปลาขนาดกลางและเล็กใช้ตอกร้อยเป็นพวงสะดวกในการหิ้วและจำหน่าย

ภาพที่ 27 : รูปแบบการร้อยปลาด้วยตอกในลักษณะต่างๆ

ภาพที่ 28 : หีบห่อจากไม้ไผ่สาน สำหรับปลาขนาดใหญ่แปรรูป

นครเวียงจันทน์เมืองหลวงของประเทศลาวในปัจจุบัน ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขง ตรงข้ามกับจังหวัดหนองคายของไทย เดิมเรียกบริเวณนี้ว่าเมืองเวียงจันทน์เวียงคำ จนกระทั่งในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชแห่งอาณาจักรล้านช้าง ได้ทรงย้ายเมืองหลวงจากหลวงพระบางมาที่เวียงจันทน์ในปี พ.ศ.2103 เวียงจันทน์จึงกลายเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรล้านช้างนับแต่นั้นมา (ศรัณย์ บุญประเสริฐ, 2548, 55) ภายในนครเวียงจันทน์ถึงแม้จะเป็นเมืองที่ใหญ่ที่สุดและเจริญที่สุดในประเทศลาวก็ไม่พบเห็นตึกสูงเช่นกรุงเทพฯ.สภาพบ้านเรือนทั่วไปเหมือนต่างจังหวัดของไทย รถราก็ไม่มากนัก มีโบราณสถาน วัดวาอารามที่เก่าแก่ การสำรวจดูหีบห่อ พบว่ามีการใช้งานเหมือนเช่นเมืองใหญ่ทั่วไป การใช้งานวัสดุธรรมชาติกับหีบห่อก็พบเห็นน้อย พบก็แต่สินค้าที่ผลิตและบรรจุในระบบอุตสาหกรรม ตัวอย่างดังเช่น เครื่องดื่มที่เป็นที่รู้จักกันดีของชาวต่างชาตินั้นคือ “เบียร์ลาว” หรือ “เบยลาว” ซึ่งแต่เดิมชื่อว่า “ลาอู” ผู้ผลิตเดิมเป็นการร่วมทุนระหว่างนักธุรกิจฝรั่งเศสกับคนลาวเชื้อสายจีน ต่อมารัฐบาลลาวซื้อหุ้นและเป็นเจ้าของกิจการแต่เพียงผู้เดียว โดยมีบริษัทคาร์ลสเบอร์กเป็นผู้ร่วมลงทุน ปัจจุบัน “เบยลาว” ครอบส่วนแบ่งทางการตลาดถึง 98% ของตลาดเบียร์ในลาว และทำการส่งออกไปยังประเทศต่างๆกว่า 10 ประเทศทั่วโลก (กองบรรณาธิการ เพื่อนเขียน, 2556 : 78) รูปแบบหีบห่อหรือบรรจุภัณฑ์จึงต้องได้มาตรฐานสากล มีทั้งแบบกระป๋องและขวดแก้ว

ภาพที่ 29-30 : เบยลาว ในบรรจุภัณฑ์กระป๋องและขวดแก้ว
(ที่มา : <http://creativeroots.org> พ.ศ.2560)

ทั้งนี้รวมถึงน้ำดื่มตราหว่าเสื่อที่เป็นสินค้าจากรัฐบาลลาว ก็มีส่วนแบ่งทางการตลาดถึง 60% เป็นน้ำดื่มที่ครอบส่วนแบ่งทางการตลาดเป็นอันดับ 1 ในประเทศลาว ก็ได้มาตรฐานการผลิตและการบรรจุเช่นกัน

ภาพที่ 31 : น้ำดื่มตราหัวเสือในขวดพลาสติก ขนาดต่าง ๆ

กล่าวโดยสรุปในระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวครั้งนี้เป็นการท่องเที่ยวเพื่อเปิดโลกทัศน์ ชม ภูมิประเทศ โบราณสถานต่าง และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนลาว ขณะเดียวกันก็เป็นการติดตาม สังเกตดูหีบห่อลาวซึ่งเป็นไปอย่างไม่เจาะจงพื้นที่ ทำให้ไม่สามารถที่จะสรุปภาพรวมในความจริงได้ ทั้งหมด แต่มีข้อดีตรงที่เราสามารถเห็นความสัมพันธ์ของการหีบห่อกับวิถีชีวิตที่เกิดขึ้น และเป็นอยู่จริง เสมือนการสัมผัสตัวอย่างทำให้รับรู้ถึงความเชื่อมโยงของการใช้งานหีบห่อกับวิถีชีวิตที่ยังคงรักษา ความเป็นพื้นถิ่นดั้งเดิมไว้ และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบัน รวมถึงความเกี่ยวข้อง ผูกพันกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งทางด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ที่พอจะสรุปความแตกต่างของทั้งสามเมืองในการใช้หีบห่อซึ่งก็ได้แก่ หลวงพระบาง เวียงจันทน์ และเวียงจันทน์ ดังตาราง

ตารางสรุปการใช้หีบห่อที่สำรวจพบในเมืองหลวงพระบาง เวียงเวียง และเวียงจันทน์

ประเด็นพิจารณา เปรียบเทียบ	เมืองท่องเที่ยว		
	หลวงพระบาง	เวียงเวียง	เวียงจันทน์
ความสำคัญและความน่าสนใจของเมือง	เป็นเมืองมรดกโลกทางวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นเมือง “อนุรักษ์ความเก่าแก่ดั้งเดิมไว้ได้ดีที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”	เป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงกิจกรรมผจญภัย เช่น ปีนเขา พายเรือ ชมถ้ำ เป็นต้น	เป็นเมืองหลวงในปัจจุบัน
ภูมิประเทศและภูมิอากาศ	ติดกับแม่น้ำโขงและแม่น้ำคาน มีความอุดมสมบูรณ์ อากาศเย็นสบาย เหมือนภาคเหนือของไทย ที่มีพื้นที่ติดกัน	มีภูเขาหินปูนสูงต่ำสลับกันไป มีแม่น้ำของไหลผ่าน อากาศเย็นมีหมอกลง	ติดแม่น้ำโขง ตรงข้ามกับจังหวัดหนองคายของไทย มีอากาศคล้ายภาคอีสานของไทย
ลักษณะหีบห่อที่พบเห็นในระหว่างการเดินทาง	อนุรักษ์การใช้วัสดุธรรมชาติในการหีบห่อสินค้าอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวัน	มีการใช้วัสดุธรรมชาติตามภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัสดุที่มีในท้องถิ่น	หีบห่อที่พบเห็นส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่ผลิตในระบบอุตสาหกรรม ใช้วัสดุสังเคราะห์ในการหีบห่อ
วัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่	มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมความเป็นดั้งเดิมไว้เป็นอย่างดี และมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย อยู่ติดแม่น้ำจึงทำเกษตรกรรมได้ดี	มีความเป็นพื้นบ้านของผู้คนในที่ราบสูง ประกอบอาชีพจากการขายของป่าและเกษตรกรรม	เป็นเมืองหลวง มีรากฐานทางวัฒนธรรม แต่มีความเจริญตามแบบเมืองใหญ่ทั่วไป ความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงสู่สังคมเมือง
เศรษฐกิจการท่องเที่ยว	เป็นเมืองท่องเที่ยว ที่ได้รับความนิยมจากเรื่องอนุรักษ์ความเป็นเมืองเก่าแก่	เป็นเมืองท่องเที่ยว ที่ได้รับความสนใจในลักษณะกิจกรรมผจญภัยและสภาพภูมิประเทศที่เป็นภูเขาและแม่น้ำที่สวยงาม	เป็นท่องเที่ยวในฐานะที่เป็นเมืองหลวง

ตารางสรุปการใช้หีบห่อในเมืองหลวงพระบาง วังเวียง และเวียงจันทน์ (ต่อ)

ประเด็นพิจารณา เปรียบเทียบ	เมืองท่องเที่ยว		
	หลวงพระบาง	วังเวียง	เวียงจันทน์
ตัวอย่างหีบห่อที่โดดเด่น	 ข้าวต้มแกงและ ข้าวต้มมัด	 หีบห่อสำหรับปูเป็น	 เบยลาว
	 เหล้าลาว	 ตอกร้อยปลาน้ำจืด	 น้ำดื่มตราหัวเสือ
วัสดุหีบห่อที่มักพบเห็น	ใบตองและไม้ไผ่	ไม้ไผ่	โลหะ แก้ว พลาสติก

ข้อสรุปจากการเยี่ยมยาม...เบิ่งหีบห่อลาวในครั้งนี้ พบความแตกต่างของการใช้หีบห่อจากทั้ง 3 เมือง หลวงพระบาง วังเวียง และเวียงจันทน์ โดยความโดดเด่นแรกๆ ที่พบเห็นคือความพยายามในการอนุรักษ์ความเป็นดั้งเดิมของคนลาวไว้ให้คงอยู่ดังจะเห็นได้จาก การใช้หีบห่อในเมืองหลวงพระบาง มีการใช้หีบห่อจากวัสดุธรรมชาติได้อย่างลงตัว ซึ่งพบเห็นทั้ง 5 กรรมวิธีการหีบห่อจากวัสดุธรรมชาติได้แก่ การห่อ การรองรับ การบรรจุ การเสียบหนีบ และผูกมัดรัดร้อย ซึ่งเอื้อประโยชน์ต่อการใช้สอย การขนส่ง การเก็บรักษา ความสะดวกในการจำหน่าย (อภิสิทธิ์ ไล่ศัตรูไกลและคณะ, 2552, 290-292) ในรูปลักษณะแบบหลวงพระบาง นอกจากนี้ยังมีการสร้างกลยุทธ์ทางการตลาด

ไปพร้อมกัน ตัวอย่างจาก หีบห่อเหล้าลาว ที่มีการสานถักห่อหุ้มขวดแก้วอีกชั้นด้วยตอก แสดงถึง ศิลปะแบบลาวลงบนสินค้า สร้างความสนใจให้กับนักท่องเที่ยวที่ซื้อกลับไปเป็นของฝากจนเป็นที่รู้จัก กันดี ในส่วนของวังเวียงการเข้าถึงของคนต่างชาติจะทำให้มีการเปลี่ยนแปลงหลาย ๆ ด้านเกิดขึ้น แต่ความพยายามที่จะใช้วัฒนธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่นกับหีบห่อก็ยังมีให้เห็นอยู่ อย่างชัดเจน มีรูปแบบของหีบห่อที่เป็นแบบเฉพาะท้องถิ่น แก้ปัญหาการใช้งานและเลือกใช้วัสดุที่มี ในท้องถิ่นได้ดี สำหรับเมืองเวียงจันทน์ซึ่งเป็นเมืองหลวงที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ การใช้ หีบห่อเป็นไปตามมาตรฐานสากล กับสินค้าซึ่งเป็นตัวแทนของประเทศผลิตและจำหน่ายโดยรัฐบาล เช่น เบยลาว ที่ต้องมีการส่งออก เรื่องการใช้วัสดุสังเคราะห์ที่ได้มาตรฐานเป็นสิ่งจำเป็น จะเห็นได้ว่า ตัวแปรที่มีผลต่อการเลือกใช้วัสดุสำหรับหีบห่อที่แตกต่างกันทั้งสามเมือง ได้แก่ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ วิถีชีวิตที่คงอยู่และเปลี่ยนแปลงไป เศรษฐกิจและการท่องเที่ยว ล้วนแล้วแต่มีผลต่อการ หีบห่อของลาว โดยหลวงพระบางเน้นการใช้งานหีบห่อที่เป็นรูปแบบดั้งเดิมที่มีความประณีตและ เป็นไปตามวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ส่วนวังเวียงเมืองแห่งขุนเขาและแม่น้ำมีความเป็นพื้นบ้านใช้งาน วัสดุธรรมชาติอย่างเรียบง่าย และเวียงจันทน์เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่การใช้หีบห่อในระบบ อุตสาหกรรม การมองผ่านหีบห่อในครั้งนี้นำมาพบความคล้ายคลึงกันของไทยและลาวในเรื่องของ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมประเพณี และการใช้หีบห่อ แต่ข้อดีของการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างช้า ๆ กับประเทศลาว ทำให้ศิลปวัฒนธรรมและประเพณียังคงมีให้เห็นชินตาในวิถีชีวิต ประจำวัน จุดเด่นของการยังคงใช้วัสดุธรรมชาติในการหีบห่อไม่เพียงแต่เป็นการอนุรักษ์ความเป็น ดั้งเดิมไว้ได้เท่านั้น ยังเป็นการใช้และรักษาทรัพยากรของประเทศไว้ให้คงอยู่ไปได้นานขึ้น ไม่ทำลาย และใช้งานเท่าที่จำเป็น ด้วยแนวคิดและการปฏิบัติเช่นนี้ ประเทศลาวจึงควรจะได้รับการยกย่องว่า เป็นผู้รักษาสิ่งแวดล้อมให้กับโลกไปด้วยพร้อมกัน.

บรรณานุกรม

- กองบรรณาธิการ เพื่อนเรียน, บรรณาธิการ. (2556). หนังสือชุดเตรียมความพร้อมสู่ประชาคม เศรษฐกิจอาเซียนประเทศลาว. กรุงเทพฯ : เพื่อนเรียน เด็กไทย.
- ปณธาดา ราชกิจและสมศิริ เจตนานุศาสตร์. (2554). หลวงพระบางคู่มือท่องเที่ยวลาวด้วยตนเอง. กรุงเทพฯ : วงกลม.
- ไพรัตน์ สุนทกิจบูลย์. (2553). แลลาว. กรุงเทพฯ : อทิตตา.
- รวงทอง จันดา. (2552). จำปาขาวลาวหอม(ลาวเหนือ). กรุงเทพฯ : ทางช้างเผือก.
- ล้อม เพ็งแก้ว. (2544). ออนซอนหลวงพระบาง. กรุงเทพฯ : สายธาร.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2560). ข้าวต้มมัด. สืบค้นวันที่ 14 มิถุนายน 2560, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/>
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2560). ประเทศลาว. สืบค้นวันที่ 15 มิถุนายน 2560, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/>

- ศรัณย์ บุญประเสริฐ. (2548). คู่มือนำเที่ยวหลวงพระบาง. กรุงเทพฯ : สารคดี.
- สารสนเทศด้านภาษาและวัฒนธรรมอาเซียน. (2560). สารานุกรมรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว-ชนม. ศูนย์บรรณสารและสื่อการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี. สืบค้นวันที่ 14 มิถุนายน 2560, จาก http://library.sut.ac.th/asean_data/?m=data&country_id=4&category_id=13
- อภิสิทธิ์ ไล่ศัตรูไกล, พยุง โมสิกรัตน์, และมาลินี วิกรานต์. (2552). หีบห่อจากวัสดุธรรมชาติ : การศึกษางานออกแบบเพื่อการอนุรักษ์. รายงานการวิจัย, สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Loungprabang love tour love travel inspiration. แผนที่ประเทศลาว. สืบค้นวันที่ 8 กรกฎาคม 2560, จาก <http://luangprabangtour.com/>
- Montri. (2552). ภูเก็ต-วังเวียง-หลวงพระบาง-หลวงน้ำทา 4,557 กม. สืบค้นวันที่ 8 กรกฎาคม 2560, จาก <http://www.weekendhobby.com/offroad/toyota/shtml/23110.shtml>
- Rod. (2560). Laos rice whiskey. สืบค้นวันที่ 8 กรกฎาคม 2560, จาก <http://creativeroots.org/2010/12/laos-rice-whiskey/>

